

מאוצר הסיפור החסידי

מעולמה של החסידות, ידוע בעיקר כמי שפרסם בעולם את אגדת הגולם מפראג. בספרו על הסבא הוא מרכיב סיפור ארוך על הריקוד הקדוש והמיוחד.

על פי סיפורו, התגנב הסבא אל תוך בור הכלא בכדי להתחלף עם שבוי יהודי. האדון הגוי האכזרי נוהג היה להרעיב את שבוייו ולבסוף לערוך משתה ובו נאלץ השבוי לרקד כשהוא עטוף בעור של דוב. בהצלחת הריקוד תלויים חייו של השבוי, אם ייכשל – יומת, ואם יצליח יזכה בחופש. למרות הסיכון, התגנב הסבא משפולי אל הכלא בשעת לילה כדי לבצע את הריקוד במקום השבוי התשוש.

ומינין ידע הסבא כיצד לרקד כדוב? אליהו הנביא בעצמו הוא שסייע לרב הזקן להתכונן למעשה הריקוד המסובך ולימדו את תנועותיו. כך לבסוף, הובא הסבא משפולי אל מסיבת השיכורים

של האדון וביצע שם את הריקוד כשגופו עטוף בעור דוב ולצווארו שרשרת. ריקודו המוצלח העניק לו את חייו שלו ואף הציל ממות את השבוי היהודי.

סיפורו של הסבא משפולי מגלה את סודו של הריקוד החסידי בכללו. זהו ריקוד שמתמודד עם שאלה קיומית איזומה: האם ניתן לרקוד – לנוע לצליליו של ניגון – בשעה שהגוף שרוי בשביה וכבול בעבותות של גלות?

זוהי כמובן שאלתם המפורסמת של גולי בבל: 'כִּי שָׁם שָׂאלוּנוּ שׁוֹבֵינָנוּ דְבַרֵי שִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שְׁמִיחָה שִׁירֵנוּ לָנוּ מְשִׁיר צִיּוֹן. אֵיךְ נִשִּׁיר אֶת שִׁיר ה' עַל אֲדָמַת נְכָר?' (תהילים קלז, ג-ד). כאן נכנס הריקוד החסידי ומצהיר – חייבים להמשיך את הריקוד.

זוהי תנועה אבסורדית, המתרחשת בלב הסרבול הדובי של הגלות, אך חייו תלויים בה, והיא הסיכוי היחיד להיפדות מן השבי. הנה כך בסיפורו של הרב רוזנברג מצליח הסבא לרקוד – בעיצומו של לילה, במצב של שבי, כשהגוף הזקן והמותש עטוף בשכבה של גסות מגושמת והצוואר כרוך בשלשלת וכולו מוקף בעוינות רצחנית – אף על פי כן נוע ינוע גופו של הסבא בריקוד קדוש שאינו נפסק. ריקודו, והריקוד החסידי בכללו, הוא הנס הנפלא מכל – ניצחון החיים את המוות והגלות.

ומכאן נשוב אל גורדון, האיש מוכה הסבל והקדחת, ששכל כמעט את כל משפחתו ועלה בגיל ארבעים ושמונה להשתתף בניין הארץ. יחד עם החלוצים הצעירים נשא ביום את חרפת הרעב והעוני, אך בלילה, בגוף התשוש ובנפש הרצוצה, הוא מזמין אותם להרים אל השמים יד מיובלת ולפצוח בריקוד של דבקות.

ריקודי גאולה ביד מיובלת

השירה החרישית שהיה מתחיל בה על יד השולחן הדל בשבת, בהשעינו את ראשו הסב על ידו הלבנה, המיובלת, כשעיניו קורנות מאור גדול פנימי, אחר כך הוא קם, מתהלך בעיניים עצומות לאורך כל החדר ושר בקול, בדבקות עצומה, וידו מורמת למעלה, והוא מלווה את השירה בצרימת אצבעות דקות.

'האדמו"ר החסידי' המתואר כאן אינו אלא אהרון דוד גורדון, מורם ואביהם של החלוצים בוני הארץ. גורדון, המוכר בזקנו הלבן, היה קשיש מן החלוצים הצעירים בשנות דור, והוא מתואר בסיפוריהם כדמות של אדמו"ר חסידי מזן חדש. ככה מתארים אותו 'חסידי' כמי שידע את סודו של הניגון והריקוד. כך מתארים הצעירים שפגשו בו, כיצד

ידע גורדון, בעיצומו של קשיים פיזיים ומנטליים עצומים, לפתוח בניגון חסידי, שאף נמשך והצטרף אל ריקודי דבקות שהיה רוקד לבדו בעצימת

עיניים במעגל 'חסידי' החלוצים. בין תיאורים אלו נמצאות גם שורותיה של שושנה בלובשטיין, אחותה של רחל המשוררת, שאת מילותיה הבאנו לעיל. (מוקי צור, **את אינך בודדה במרום**, תל אביב, 1998, עמ' 172).

'זקן' אחר שהחסידיים מרבים לספר על ריקוד מפורסם שלו הוא הסבא משפולי, שזכה ללמוד את סוד הריקוד, ואף רקד פעם ריקוד נפלא כשהוא מלובש בעור דוב. סיפור זה מסופר בעיקר בחצר חסידות חב"ד, כשאף מוצמד לו ניגון ידוע, 'הופ קוזק'. סיפורים על ריקודו של הסבא, הלא הוא ר' אריה לייב משפולי, מראשוני המורים החסידיים באוקראינה ומתנגדו הנחרץ של ר' נחמן מברסלב, ליוו את החסידיים דורות רבים. הופעה ראשונה של הריקוד נמצאת כבר בספרו של מנחם בודק, **סדר הדורות מתלמידי הבעש"ט** (למברג, תר"ל), שהוא אחד מספרי השבחים החסידיים הראשונים:

והיה דרכו לעשות בכל דבר ודבר מהדברים הפשוטים והגשמיים ייחודים נפלאים ונוראים, ובפרט בשעת הריקודין בשבתות וימים טובים, מה שעשה בהתלהבות ובהתפעלות נפש הפנימית... והעיד עליו הרב הקדוש מוריניו אברהם המלאך, אשר היה אצלו בליל שבת קודש בשעת הריקודים והיה מסתכל... על מעשה הריקוד והיה אומר כי כל כך מקדש ומטהר את כל איבריו קודש לה'... (שם, עמ' 48).

רבי אברהם המלאך, בנו של המגיד ממזריטש מתבונן במעשה הריקוד של הסבא ורואה בו סודות קדושים. מי שהרחיב את הסיפור וגילה את סודו של הריקוד הוא ר' יודיל רוזנברג בספרו **תפארת מהרא"ל משפולי** (פיטרקוב, תרע"ב). הרב רוזנברג, שהיה בעצם סופר חסידי מקורי ששאב חומרים